

Розділ 7. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

УДК 330.322.2

DOI: 10.31732/2663-2209-2020-58-120-127

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Дмитренко В.І.

к.е.н., професор, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, 18000, Україна, тел.: (047)-25-50-939, e-mail.: dmytrenkovi@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

Dmytrenko V.

PhD (Economics), professor, Cherkasy institute of fire Protection and nameless heroes of Chornobyl, Cherkasy, st. Onoprinka, 8, 18000, Ukraine, tel.: (047)-25-50-939, e-mail.: chipb@dsns.gov.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1860-418X>

Анотація. У ринкових умовах розвитку національної економіки сфера будівництва є однією із провідних та найважливіших із видів економічної діяльності в Україні. Це пов'язано з тим, що підприємства будівельної галузі в Україні створюють велику кількість робочих місць і використовують продукцію всіх галузей (ланок) народного господарства. Тут варто також зазначити, що на рівень розвитку підприємств будівельної сфери в Україні також впливають процеси фінансування виробничої бази будівництва, рівень якості кадрового потенціалу, рівень поставок будівельної техніки, матеріалів та конструкцій. Усе це обумовило вибір теми статті, розкриває її актуальність та визначає загальну мету наукової роботи. Розвиток будівельної галузі неминуче викликає економічне зростання у країні та розв'язання багатьох соціальних проблем. На сучасному етапі досить складно говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі. Якщо на регіональному рівні чітко простежується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів і великих міст-мільйонерів у зв'язку з їх значними потужностями й інвестиційною привабливістю, то на глобальному рівні підприємства будівельної галузі України значно відстає через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень. Разом з тим ріст підприємств будівельної галузі неминуче викликає економічний ріст у країні і виникнення необхідних умов для розв'язання багатьох соці-альних проблем. Але на сучасному етапі її розвитку говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі не представляється можливим. Якщо на регіональному рівні чітко просліджується тенденція верховенства підприємства будівельної галузі центральних районів та великих міст-мільйонерів у зв'язку з їх значними потужностями і інвестиційною привабливістю, то на глобальному рівні будівельна галузь України програє через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень.

Ключові слова: підприємства будівельної галузі, проблеми та перспективи розвитку, ключові фактори успіху, конкурентоспроможність, аналіз діяльності.

Формули: 0, рис.:1, табл.: 0, бібл: 16

Annotation. In market conditions of national economy development, the construction sector is one of the leading and most important types of economic activity in Ukraine. This is due to the fact that the construction industry in Ukraine creates a large number of jobs and uses the products of all industries (units) of the economy. It should also be noted that the level of development of construction companies in Ukraine is also influenced by the processes of financing the production base of construction, the level of quality of human resources, the level of supply of construction equipment, materials and structures. All this led to the choice of the topic of the article, reveals its relevance and determines the overall purpose of scientific work. The development of the construction industry inevitably causes economic growth in the country and the solution of many social problems. At the present stage it is quite difficult to talk about any competitiveness in this industry. While at the regional level there is a clear trend of supremacy of construction companies in central districts and large millionaires due to their significant capacity and investment attractiveness, at the global level the construction industry of Ukraine lags far behind due to lack of necessary financial and organizational transformations. However, the growth of the construction industry inevitably

causes economic growth in the country and the emergence of the necessary conditions to solve many social problems. But at the present stage of its development to talk about any competitiveness of this industry is not possible. While at the regional level there is a clear trend of supremacy of construction companies in central districts and large millionaire cities due to their significant capacity and investment attractiveness, at the global level the construction industry of Ukraine loses due to lack of necessary financial and organizational changes.

Key words: *construction companies, problems and prospects of development, key success factors, competitiveness, business analysis.*

Formulas: 0; fig.: 1, tabl.: 0, bibl.: 16

Постановка проблеми. В умовах нестабільності економічного розвитку ринкового середовища, яке сформовано під впливом світової фінансової кризи, виникає завдання по новому оцінити параметри результативності конкретних економічних об'єктів, зокрема підприємств будівельної галузі. Важливість та необхідність вирішення такого завдання спричинене потребами для ефективного виконання будівельних робіт. Основною проблемою, що виникає при цьому, є забезпечення комплектності, яка передбачає повноцінне врахування не лише внутрішніх, але й зовнішніх факторів впливу на діяльність організацій та його спроможність конкурувати на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку та його інноваційно-інвестиційної складової підприємств будівельної галузі України займаються: В. Анін, В.В. Биба, О.П. Бубенко, Ю.В. Вознюк, О.М. Волк, А.Д. Есипенко, О.В. Комеліна, Л. Левіт, І. Молчанов, Т. Одаренко, О. Шевчук та ін. приділяючи значну увагу економічним аспектам функціонування галузі, проте не менш важливими є перспективи та напрями її інноваційно – інвестиційного розвитку.

На сьогодні зведенням нового та впровадженням у дію вже побудованого житла в Україні займається Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства, одним із пріоритетних завдань якого є створення сприятливих умов для розвитку підприємств будівельної галузі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження проблем та перспектив розвитку підприємств будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний ефект від

розвитку цієї галузі полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво. Важливість цієї галузі для економіки будь-якої країни можна пояснити наступним чином: капітальне будівництво, напевне, як ніяка інша галузь економіки, створює велику кількість робочих місць і споживає продукцію багатьох галузей народного господарства. Підприємства будівельної галузі є однією з найважливіших галузей народного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні.

Основною проблемою розвитку будівництва залишається збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва. З метою підтримки рівня рентабельності будівельні компанії вимушені підвищувати вартість робіт та послуг, що в результаті негативно впливало на динаміку попиту з боку замовників (інвесторів) [1].

Економічне зростання у багатьох сферах неможливе без підйому підприємств будівельної галузі. Тому, будівництво відіграє важливу роль у розвитку економічної системи України. За словами В. Шубенкіної «...саме в будівництві закладаються технічний рівень майбутнього виробництва, рівень комфорту житла, особливості майбутнього міста, його інфраструктура, стан міського господарства» [2].

На сьогоднішній день вітчизняні підприємства будівельної галузі перебувають у стадії глибокої рецесії. Війна та девальвація зробили фінансово-економічну кризу особливо болючою для більшості підприємств будівельної галузі.

Серед основних проблем, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності підприємств будівельної галузі, доцільно виокремити:

відсутність джерел фінансування будівництва; високий ступінь зносу основних фондів; бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів; недосконала система ціноутворення; недосконала система механізмів нормативно правового регулювання, низький рівень інвестиційної активності будівельних підприємств.

Протягом 2010-2019 рр. спостерігається постійне зростання обсягу виконаних будівельних робіт в Україні, яке хоч й було перервано у кризовому 2014 р., але вже з наступного року й до теперішнього часу було відновлено, що свідчить про певний існуючий потенціал сталого функціонування та розвитку цієї галузі [3].

Так, у 2017 р. підприємства будівельної галузі були на підйомі, маючи стабільно гарні показники протягом всього року. За підсумками 2017 р. підприємства виконали будівельні роботи більш ніж на 101,1 млрд грн. Об'єми будівництва зросли на 21% порівняно з 2016 р. У 2017 р. була прийнята низка важливих законодавчих змін у рамках дерегуляції будівництва, що також суттєво вплинуло на розвиток галузі, хоч важливо й контролювати якість самого будівництва. Нове будівництво, реконструкція та технічне переоснащення становили 73,2% від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт – 17,1 та 9,7% відповідно. За підсумками року будівництво інженерних споруд зросло на 26,3%, будівель – на 16,1% [4].

Також 2017 р. став рекордним роком не тільки будівництва багатоповерхівок, але й соціальної інфраструктури, впроваджено багато соціальних програм Уряду, які дозволили збудувати та реконструювати величезну кількість об'єктів інфраструктури. Так, у 2017 р. Кабміном було виділено 220 млн. грн на будівництво футбольних полів різного розміру, побудовано 200 гуртожитків для контрактників Збройних сил України. Одним із серйозних досягнень 2017 р. стало введення в експлуатацію «захисного контуру» комплексу захисних споруд на Чорнобильській АЕС, будівництво тривало

7 років (з 2010 р.) і в 2017 р. вийшло на вирішальний етап.

За підсумками 2019 р. у містах України введено в експлуатацію близько 1218 тис. м² житла (65,7%). У свою чергу, у сільській місцевості прийнято в експлуатацію понад 636 тис. м² житла (34,3%). З них, обсяг введеного в експлуатацію житла в багатоквартирних будинках становить 52,6%, а в одноквартирних – 47,4% [5].

За інформацією у регіонах лідери за обсягами виконаних будівельних робіт: Харківська область – 2,1 млрд грн, Дніпропетровська – 2, Одеська – 1,6, місто Київ – 4,8 млрд грн. Найкращі показники росту в цьому плані показали Вінницька (155,6%) та Чернівецька (143,5%) області. У розрізі областей, лідери за обсягами прийнятого в експлуатацію житла наступні: Київська область – 290,6 тис. м², Львівська – 211,7, місто Київ – 262,8 тис. м². Лідерство за темпами у цьому напрямку здобули Харківський (359,7%) та Кіровоградський (203,2 %) регіони.

Однак варто відмітити, що фахівці вважають, що «на сучасному етапі досить складно говорити про конкурентоспроможність цієї галузі і ... на глобальному рівні галузь будівництво України значно відстає через брак необхідних фінансових та організаційних перетворень. Так, й інші дослідники-науковці В.Ф. Гамалій, С.А. Романчук, О.В. Ткачук відзначають, що «в Україні сформувалися серйозні перешкоди для вільної конкуренції підприємств будівельної галузі. Висока концентрація і вертикальна інтеграція будівельного сектору, близькість деяких гравців ринку до влади, непрозорий процес виділення земельних ділянок паралізують вільну конкуренцію у будівельному бізнесі» [6].

Варто констатувати, що розвиток підприємств будівельної галузі неминуче викликає економічне зростання у країні та розв'язання багатьох соціальних проблем. Це пов'язано з тим, що підприємства будівельної галузі в Україні створює велику кількість робочих місць і

використовує продукцію всіх галузей національного господарства.

Отже, будівництво й залишається провідною сферою економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій (рис. 3), оскільки у 2017 р. їх частка була 12,3% (для порівняння: промисловість – 33,1%, сільське, лісове та рибне господарство – 14,0, інформація та телекомунікації – 4,1%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 8,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 7,4% , але зараз в Україні у будівництві як й у будь-якої галузі національної економіки є суттєві проблеми здійснення інвестиційної діяльності, насамперед, це стосується інвестицій в основний капітал, до яких включається вкладання інвестицій і в капітальне будівництво, реконструкцію та розширення як житлового, так і виробничого фонду країни [7].

Будівельний ринок України має тенденцію до поступового збільшення реалізації будівельної продукції з 2014 р., але в недостатній кількості, щоб збільшити відсоткове значення в структурі ВВП України та збільшення його розмірів. Загалом в Україні частка підприємств будівельної галузі в структурі ВВП становить всього 2%, одною з причин цього є зменшення капітальних інвестицій в будівництво на 16,6% у 2014 р., 16,3% у 2015 р. та 12,6% у 2016 р. Станом на 24.10.2018 р. за видами будівельної продукції найбільший обсяг будівельних робіт виконано з будівництва будівель – 14255,2 млн грн або 72,8% від загального обсягу, з них, з будівництва житлових будівель виконано робіт на суму 9015,8 млн грн або 46,0%, нежитлових – 5239,4 млн грн. або 26,8% [8].

У вересні 2019 р. порівняно із серпнем 2018 р. сезонно скоригований індекс будівельної продукції становив 96,3%, а проти вересня 2017 р. індекс будівельної продукції, скоригований на ефект календарних днів, становив 99,8%. У

січні–вересні 2018 р. порівняно із січнем–вереснем 2017 р. індекс будівельної продукції склав 105,4%, за цей період підприємства України виконали будівельні роботи на суму 86,5 млрд грн.

Як відмічають Л.Л. Калініченко, Ю.Р. Сидорова, «процес будівництва характеризується високим рівнем матеріаломісткості, що, відповідно, на провідне місце виводить галузь будівельних матеріалів, як ту, яка здійснює постачання необхідних матеріалів для створення будівельної продукції». Це пов'язано з тим, на їх погляд, що «промисловість будівельних матеріалів є багато диверсифікованою сферою, що включає в себе понад двадцять галузей, які формують свій, специфічний ринок будівельних матеріалів [9].

Слід погодитися з цими фахівцями, коли вони стверджують, що «на сучасному етапі досить складно говорити про будь-яку конкурентоспроможність підприємств будівельної галузі. Якщо на регіональному рівні чітко просліджується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів та великих міст-мільйонерів у зв'язку з їх значними потужностями й інвестиційною привабливістю, то на глобальному рівні підприємства будівельної галузі України значно відстає через відсутність необхідних фінансових та організаційних перетворень».

Основною проблемою розвитку будівництва залишається збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва. З метою підтримки рівня рентабельності будівельні компанії вимушені підвищувати вартість робіт та послуг, що в результаті негативно впливало на динаміку попиту з боку замовників (інвесторів).

Виходячи з вищенаведених даних щодо стану підприємств будівельної галузі, можна окреслити коло наступних проблем:

- відсутність джерел фінансування будівництва (значне скорочення обсягів державних централізованих капітальних вкладень, зменшення інвестиційних можливостей домінуючої частини суб'єктів

господарювання, зuboжіння значної кількості людей);

- високий ступінь зносу основних фондів, їх занедбаність через відсутність інвестиційного попиту;

- практична ліквідація великих будівельних підрозділів, здатних виконувати багатомільйонні проекти (неможливість конкурувати з такими крупними структурами, як французькі компанії “DUMES GTM” чи “BOUYGUES”);

- недосконала система ціноутворення;

- бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів;

- відсутність рівних правових умов діяльності всім учасникам інвестиційного процесу;

- недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання економічних, соціальних і правових відносин у житловій сфері (наприклад, законодавчо врегульованого механізму майнової відповідальності за порушення умов договору підряду) [10].

Але першочерговою проблемою, яка постає перед підприємствами будівельної галузі на даному етапі, є питання створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні, реальних фінансово-кредитних механізмів для стимулювання промислового та житлового будівництва з метою підвищення конкурентоздатності галузі, через те, що ринкові умови господарювання вимагають формування нових засад взаємовідносин учасників інвестиційного процесу у капітальному будівництві.

Головними загрозами щодо розвитку підприємств будівельної галузі є:

- нестабільна політична ситуація в країні та недосконале законодавство;

- поява нових конкурентів на ринку; зменшення рентабельності будівництва типового житла; відсутність або недостатність державних заходів для розвитку будівельної галузі;

- нестабільність курсів світових валют; посилення податкового тиску на виробників будівельних матеріалів;

- інфляція;

- виникнення труднощів під час укладання договорів зі споживачами та постачальниками;

- зростання світової фінансової кризи; загроза збільшення відсоткових ставок та умов кредитування, що призводить до недоступності та нестачі фінансових ресурсів.

Корупція, неможливість вибору оптимальних проектних рішень, неможливість застосування нових будівельних технологій, відсутність ефективного діалогу бізнес-владу – все це гальмує розвиток будівельної галузі України [11].

На сьогоднішній день вітчизняна будівельна галузь перебуває у стадії глибокої рецесії. Війна та девальвація зробили фінансово-економічну кризу особливо болючою для більшості підприємств будівельної галузі. Серед основних проблем, що перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності будівельної галузі, доцільно виокремити: відсутність джерел фінансування будівництва; високий ступінь зносу основних фондів; бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проектів; недосконала система ціноутворення; недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання, низький рівень інвестиційної активності будівельних підприємств. Тому для подолання основних перешкод розвитку підприємств будівельної галузі було сформовано їх ключові фактори успіху з урахуванням елементів ресурсного потенціалу (рис. 1).

Галузеві особливості, сучасні проблеми функціонування визначені конкурентні сили, можливості та загрози дозволили сформувати пропозиції щодо покращення стану вітчизняних підприємств будівельної галузі:

- модернізація та розвиток будівельної інфраструктури;

- розширення збуту будівельної продукції;

- розвиток іпотечного кредитування для населення;

- розвиток вітчизняних державних та приватних програм інвестиційної підтримки будівництва;
- фінансування пріоритетних інвестиційних проектів з боку державного фонду регіонального розвитку;
- впровадження передових інноваційних технологій у будівництво;
- партнерство влади та бізнесу будівельної галузі як форма довгострокової взаємодії сторін;

- моніторинг якості виконаних будівельно-монтажних робіт.

Особливої уваги заслуговує розвиток нових форм забезпечення підприємств будівельної галузі засобами механізації: лізинг будівельної техніки, продаж машин і механізмів у кредит, розвиток вторинного ринку засобів механізації, прокат будівельної техніки, її ремонт та виробництво запасних частин для машин, що знаходиться в експлуатації.

Рис. 1. Ключові фактори успіху підприємств будівельної галузі

Джерело: сформовано автором на основі [12-15]

В регіонах країни доцільно створити машинно-технічні підприємства з сервісного технічного обслуговування, ремонту і прокату будівельних машин і засобів малої механізації. Будівельним підприємствам необхідно розширити та укріпити, а за необхідності і створити нову базу ремонту засобів малої механізації.

Для поліпшення ситуації на підприємствах будівельної галузі необхідно:

- мати програму поліпшення якості будівництва;

- стабілізувати соціально-політичну ситуацію;

- відновити стабільний попит на ринку;

- освоювати нові сегменти ринку; розширювати галузь за рахунок об'єктів комерційної нерухомості;

- налагодити партнерство з банківською сферою для реалізації будівельних і фінансових проектів та вдосконалювати механізм іпотечного кредитування;

- налагодити бізнес-середовище для залучення закордонних інвесторів тощо [16].

Все це призведе до: єдиних і прозорих принципів роботи, поліпшення конкурентного середовища, удосконалення будівельних норм, скорочення кількості необґрунтованих вимог, зміни законодавства (державно-приватне партнерство), створення нових інвестпроектів.

Сформовані напрями активізації розвитку будівництва будуть використані при розробці стратегії розвитку регіону. Інтенсифікація підприємств будівельної галузі дозволить підвищити валовий регіональний продукт, сприятиме покращенню умов праці, збільшенню кількості робочих місць, зменшенню забруднення навколишнього середовища.

Висновки. Таким чином, проблеми ринкової перебудови промислового та житлового будівництва в Україні є надзвичайно гострими й актуальними. Їх розв'язання стане реальним за умов наявності нормативно-правової бази, яка стимулюватиме роботу всіх сфер і галузей підприємств будівельної галузі, а також запровадження принципово нового інвестиційного механізму (іпотеки), що забезпечуватиме надходження до цієї сфери економіки коштів з різноманітних джерел фінансування: державних, приватних, комерційних, іноземних.

Література:

1. Биба В. В. Інвестиційне забезпечення розвитку будівельної галузі в Україні. *Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Економіка і регіон.* №1 (38). 2013. С. 67–71.

2. Фісуненко Н. О. Підходи до дослідження стану будівельної галузі. *Забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, можливості, перспективи:* матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16-17 лютого 2018 року). Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 40-43.

3. Гамалій В. Ф., Романчук С. А., Ткачук О. В. Прогнозування розвитку національного будівельного ринку в умовах економічної кризи. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* 2013. № 4(24). С. 25-29. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/6_1.pdf.

4. Бубенко О. П. Інноваційні складові підвищення ефективності будівельних підприємств. *Бізнес Інформ.* 2012. №12. С. 156-161.

5. Крисько Ж. Аналіз середовища реструктуризації підприємств будівельної галузі. *Економічний аналіз.* 2012. № 10(4). С. 203-206.

6. Сенів Б. Г. Сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі України. *Інноваційна економіка.* 2010. № 3. С. 19-24.

7. Вознюк Ю. В. Джерела фінансового забезпечення будівельного процесу. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування.* 2007. Вип. 3 (39). С. 46-51. URL : <http://old.nuwm.rv.ua/methods/asp/v39ek.html>.

8. Волк О. М., Шашко М. В. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності у будівельній галузі України. *Вісник СумДУ.* 2012. № 1. С. 115-121.

9. Татар М. С. Дослідження проблем розвитку ресурсного потенціалу будівельних підприємств України в умовах активізації факторів зовнішнього середовища. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2016. Вип. 6, Ч. 3. С. 81-86.

10. Ліпич Л. Г., Чорнуха І. В., Цимбалюк І. О. Формування стратегії розвитку будівельного підприємства в умовах інвестиційної конкуренції : монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 212 с.

11. Шубенкіна В. О. Тенденції розвитку будівельного комплексу України. *Збірник наукових праць.* 2016. Вип. 8 (35). С. 55-58.

12. Есипенко А. Д. Інвестиційний та інноваційний розвиток будівельної галузі України в умовах світової фінансової та економічної кризи. *Сучасні технології, матеріали і конструкції у будівництві.* 2009. № 2. Т.7. С. 120-122.

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

14. Мамонов К. А., Угоднікова О. І. Планування потенціалу розвитку будівельного підприємства. *Економічний аналіз.* 2013. С. 311-316.

15. Проданова Л. В., Панкова Л. І., Зайва Ю. О. Проблемні аспекти розвитку ринку будівельної галузі України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2016. Випуск 6-2 (06). С. 57-61.

16. Komelina O. V., Vasiuta V. V., Miniailenko I. V. Spatial development of construction: modeling and its financial and investment support. *International Journal of Engineering & Technology,* 2018. №7, № 3.2. С. 183-190.

References:

1. Byba, V. V. (2013), "Investment support for the development of the construction industry in Ukraine", *Naukovyi visnyk Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu imeni Yurii Kondratiuka Ekonomika i rehion,* №1 (38), pp. 67–71.

2. Fisunen, N. O. (2018), "Approaches to the study of the construction industry", *Zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky: problemy, mozhyvosti, perspektyvy* [Ensuring sustainable economic development: problems, opportunities, prospects], materialy dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [materials ext. International. scientific-practical conf.], Uzhhorod, Ukraine, pp. 40-43.
3. Hamalii, V. F. Romanchuk, S. A. and Tkachuk, O. V. (2013), "Forecasting the development of the national construction market in the economic crisis", *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, № 4(24), pp. 25-29, retrieved from : http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/6_1.pdf.
4. Bubenko, O. P. (2012), "Innovative components to increase the efficiency of construction companies", *Biznes Inform*, №12, pp. 156-161.
5. Krysko, Zh. (2012), "Analysis of the environment for restructuring enterprises in the construction industry", *Ekonomichnyi analiz*, №10(4), pp. 203-206.
6. Seniv, B. H. (2010), "Current state and prospects of development of the construction industry of Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, № 3, pp. 19-24.
7. Vozniuk, Yu. V. (2007), "Sources of financial support for the construction process", *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, №3 (39), pp. 46-51, retrieved from : <http://old.nuwm.rv.ua/metods/asp/v39ek.html>.
8. Volk, O. M. and Shashko, M. V. (2012), "Problems and prospects of innovation in the construction industry of Ukraine", *Visnyk SumDU*, № 1, pp. 115-121.
9. Tatar, M. S. (2016), "Research of problems of development of resource potential of construction enterprises of Ukraine in the conditions of activation of environmental factors", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria:* *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 6, part. 3, pp. 81-86.
10. Lypych, L. H. Chornukha, I. V. and Tsybaliuk, I. O. (2015), *Formuvannia stratehii rozvytku budivelnoho pidpriemstva v umovakh investytsiinoi konkurentsii* [Formation of strategy of development of the construction enterprise in the conditions of investment competition], Vezha-Druk, Lutsk, 212 p.
11. Shubenkina, V. O. (2016), "Trends in the development of the construction industry of Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats*, vol. 8 (35), pp. 55-58.
12. Esypenko, A. D. (2009), "Investment and innovative development of the construction industry of Ukraine in the global financial and economic crisis", *Suchasni tekhnologii, materialy i konstruksii u budivnytstvi*, № 2, part. 7, pp. 120-122.
13. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), retrieved from : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Mamonov, K. A. and Uhodnikova, O. I. (2013), "Planning the development potential of a construction company", *Ekonomichnyi analiz*, pp. 311-316.
15. Prodanova, L. V. Pankova, L. I. and Zaiva, Yu. O. (2016), "Problematic aspects of market development of the construction industry of Ukraine", *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 6-2 (06), pp. 57-61.
16. Komelina, O. V. Vasiuta, V. V. and Miniailenko, I. V. (2018), "Spatial development of construction: modeling and its financial and investment support", *International Journal of Engineering & Technology*, №7, № 3.2, pp. 183-190.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2020 р.